

Robert K. Sherk: Roman Documents from the Greek East. Senatus consulta and epistulae to the age of Augustus. Johns Hopkins Press, Baltimore, 1969, 396 s. inklusive syv indices.

Dokumenter er en sjælden foreteelse i romersk historie, i alle fald for så vidt angår republikansk historie. Love og senatsbeslutninger blev arkiveret, men arkiverne er naturligvis ødelagt. De romerske historikere synes kun i ringe udstrækning at have arbejdet med dette arkivmateriale, og hvor et dokument citeres, opstår altid ægthedsdiskussion.

De græske stater bevarede i vid udstrækning den tradition, der går tilbage til perioden før 500 f. Kr., at indhugge en kopi af vigtige dokumenter på en marmorstele og anbringe denne på et offentligt tilgængeligt sted, en helligdom eller et torv. Dette har medført, at vi kender en række dokumenter fra de østlige provinser i sådanne afskrifter. Bedst kendt er naturligvis *Res Gestae Divi Augusti*, der ganske vist i al væsentlighed er berettende, men dog en af de vigtigste kilder, der er epigrafisk overleveret. Mindre kendt er den række af senatsbeslutninger og breve fra romerske magistrater, der er bevaret. De fleste er ganske vist udgivet, men Robert K. Sherk har i det her omtalte værk samlet de kendte indskrifter, forsynet dem med en historisk kommentar og en indledning, der placerer dem i deres historiske omgivelser. Derimod har han klogeligt afstået fra at forsøge at oversætte kilderne. Dette er nemlig umuligt, da mange af indskriftene er fragmentarisk overleveret, hvorfor en oversættelse nødvendigvis måtte blive en fortolkning.

Et særligt problem er det naturligvis, at det drejer sig om græske tekster, der altså er oversat fra en latinsk original. Problemet diskuteres for senatsbeslutningers vedkommende, og forfatteren gør det klart, at der er tale om officielle oversættelser foretaget i Rom direkte under det besluttende organ. Brevene synes at afspejle en langt større frihed, og dette er atter et vidnesbyrd om den personlige karakter af mange romerske embedsmænds virke.

I alt aftrykkes 78 dokumenter, der vidner om, at senat og magistrat måtte tage stilling til både små og store sager vedrørende de græske byer i provinserne, mest måske de små efter vor opfattelse. Just denne omstændighed giver os et indblik i romersk administrationspraksis, inden et egentligt administrationsapparat var opbygget, og Sherks bog med dens udførlige diskussioner og glimrende indices udfylder således et længe savnet behov for dem, der ønsker at studere den fase af Roms historie, hvor *Imperium Romanum* grundlægges.

Jens Erik Skydsgaard

Bernhard Lohse: Askese und Mönchtum in der Antike und in der alten Kirche. Religion und Kultur der alten Mittelmeerwelt in Parallelforschungen hrsg. von Carsten Colpe und Heinrich Dörrie, bd. 1, R. Oldenbourg, München und Wien, 1969. 236 s.

I den foreliggende monografi følger forfatteren askesetanken, der er fremmed såvel for den oprindelige græske og romerske religion som for Det gamle Testamente, fra dens opståen og udvikling i græsk mysteriereligiøsitet og filosofi til

dens fulde udfoldelse i senantikkenes munkevæsen. Det er hans opfattelse, at det asketiske ideal, som fra det 3. århundrede gradvis fortrænger martyridealet inden for kristendommen, i den nye religiøse sammenhæng får et delvis nyt indhold som muliggør organisation og samtidig letter religionsskiftet for de dannede klasser. Værket er således på sit område et bidrag til den gamle diskussion om kristendommens »hellenisering«, som Ad. v. Harnack rejste, og som det er almindeligt i nyere protestantisk forskning lægger forfatteren hovedvægt på vekselvirkningen mellem den græsk-hellenistiske og den jødisk-kristne kulturelle og religiøse arv. Sigtet og metoden i bogen er typisk idehistorisk; det er vel grunden til at orientalske parallelfænomener ligger uden for forfatterens horisont. Havde han interesseret sig mere for askesen som et massefænomen, der jo også har vist sig i de seneste år, ville han næppe have kunnet undgå at tage stilling til den forståelse af det 3. århundrede, som E. R. Dodds har fremlagt i sin *Pagan and Christian in an Age of Anxiety* fra 1965.

Torben Damsholt

Kulturbruch oder Kulturkontinuität im Übergang von der Antike zum Mittelalter, hrsg. von *Paul Egon Hübinger*. *Wege der Forschung* 201, 320 s. 16 tavler; *Der Untergang des römischen Reiches*, hrsg. von *Karl Christ*, *Wege der Forschung* 249, 498 s. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1968 og 1970.

At den fortjenstfulde serie *Wege der Forschung* måtte ofre flere bind på problemkredsen »overgang fra oldtid til middelalder« er vist umiddelbart forståeligt. P. E. Hübinger har allerede tidligere foranstaltet bd. 51 *Zur Frage der Periodengrenze zwischen Altertum und Mittelalter*, og bd. 202 *Zur Bedeutung und Rolle des Islam für den Übergang vom Altertum zum Mittelalter*. På denne måde har han opnået at kunne opløse den debat som i tiden efter første verdenskrig var så nært knyttet til Alfons Dopschs og Henri Pirennes positioner, i sine væsentligste bestanddele. I bd. 201 er det Dopschs kontinuitetstese der præsenteres, dels i anmeldelser af det monumentale *Wirtschaftliche und soziale Grundlagen der europäischen Kulturentwicklung aus der Zeit von Cäsar bis auf Karl den Grossen* fra 1918–20, dels i forfatterens egen sammenfatning fra tyverne, og dels i senere diskussioner af kontinuitet i almindelighed og i Rhinlandet i særdeleshed. Vægten i udvalget ligger på kritikken og videreudviklingen af Dopschs arkæologiske, sprogvidenskabelige og kulturhistoriske dokumentation, og Herman Aubins ordrige afhandlinger kommer derved til at optage megen plads. I forordet gør udgiveren imidlertid opmærksom på et andet aspekt ved Dopschs hovedværk, som nok fortjener mindst lige så stor interesse: dets aktualitet i 1918 og dets samtidighed med Spenglers *Untergang des Abendlandes*. Midt under kejserrigernes sammenbrud fremkom disse to universalhistoriske bekendelser, den tyske inspireret af Nietzsche til undergangens nødvendighed, og den østrigske inspireret af Burckhardt og Fustel de Coulanges til kontinuitetens realitet.

I Karl Christs bd. 249 er der gjort et centralt og sikkert udvalg af debatten om Roms fald. Her optræder klassikerne Gibbon, Seck og Beloch, Rostovtzeff